

ЗВІТ ПРО ШКОЛУ-СЕМІНАР “ВЕЛИКІ ХИЖІ ССАВЦІ УКРАЇНИ ТА ПРИЛЕГЛИХ КРАЇН”

Школа-семінар “Великі хижі ссавці України та прилеглих країн” проходила протягом трьох днів, з 15 до 17 грудня 2000 року на базі Поліського природного заповідника. У роботі Школи взяли участь фахівці-зоологи, аспіранти та студенти з різних академічних, природоохоронних і навчальних установ України, Польщі та Білорусі.

Перелік представлених на Школі організацій склали 22 установи: Інститут зоології НАН України (Київ), Інститут дослідження ссавців ПАН (Біловежа), Поліський, Луганський та Канівський природні заповідники, Кампіносський та Прип'ятський національні парки, Чорноморський біосферний заповідник, Харківська обласна організація УТМР, Мін-екоресурсів України, Міністерство надзвичайних ситуацій України, Дитячий екологічний центр “Ірдинь” (Сміла), Київський зоопарк, Львівський, Київський і Харківський національні університети, Національний аграрний університет (Київ), Ніжинський і Кам'янець-Подільський педагогічні університети, Український державний лісотехнічний (Львів) та Міжнародний Соломонів (Київ) та Ягелонський (Краків) університети.

Програма Школи-семінару містила в собі три такі головні теми: стан популяцій великих хижих Східної Європи, моніторинг та охорона, методи обліку великих хижих. Відбулося польове навчання, під час якого всі учасники мали змогу взяти участь у відслідкуванні вовчої зграї, а також екскурсія заповідними куточками заповідника для спостереження за глухарями.

Вступна сесія. Учасники Школи отримали вітання від Головного управління національних природних парків і заповідної справи, від Ради Українського териологічного товариства та дирекції Поліського природного заповідника. Після узгодження програми розпочалась робота школи семінару, кожний з розділів якої вів відповідний фахівець.

Перша сесія була присвячена проблемам моніторингу та охорони рисі і вовка; окремому увагу приділено просторовій структурі зграй вовка на території Полісся, анкетному опитуванню, проблемі подвійного обліку, вовко-собачих гібридів, характеристиці фауни хижих Чорнобильської зони (С. ЖИЛА). Зроблено доповіді про історію розповсюдження вовка на Харківщині, шляхи міграцій і збитки, що наносяться сільському господарству (А. АВДЄЄВ), про щільність популяції вовка у Чорноморському біосферному заповіднику (З. СЕЛЮНІНА), вплив вовка на чисельність сарн в Канівському заповіднику (Н. РУЖЛЕНКО), сезонні зміни в харчуванні та поведінці; були також заслухані доповіді про появу лисиці-корсака в Луганському заповіднику (О. КОНДРАТЕНКО), про бродячих собак і спостереження вовка на Ірдинських болотах (С. ГЛАДКЕВИЧ).

Особливу увагу і надзвичайний інтерес становила доповідь В. ЄДЖЕЄВСЬКОГО (W. JEDRZEJEWSKI) про головні результати комплексного дослідження вовків Польщі із застосуванням сучасних методів радіотелеметрії, аналізом просторової й генетичної структури популяції вовка в лісах Біловежі, методики вивчення впливу вовків на популяції копитних. Відбулась дискусія щодо особливостей аналізу морфологічних ознак та методики обліку вовків у гірських районах Закарпаття (В. МАШУРА).

Друга сесія почалася з обговорення європейських ініціатив у сфері охорони та моніторингу великих хижих (В. ДОМАШЛІНЕЦЬ), характеристики окремих природоохоронних програм циклу “Великі хижаки Європи” (З. ПЕТРИВ, Л. ХОВАНОВА, М. ШКВИРЯ). Було висловлено пропозиції щодо внесення змін у список “червонокнижних” видів, зокрема, надання охоронного статусу ведмедю (І. ЗАГОРОДНЮК), зниженню охоронного статусу борсука (І. ДИКИЙ), занесенню в “Червону книгу України” корсака (О. КОНДРАТЕНКО). Висловлена пропозиція про складання списку українських експертів з біорізноманітності для розміщення в Internet (В. ДОМАШЛІНЕЦЬ); зроблена доповідь про розповсюдження вовка на півдні України, а також розглянуто спірне питання про інвазію шакала (С. РОМАН), що викликало численні коментарі фахівців. Увага приділялась також екології вовка в Центральному Поліссі (С. ЖИЛА), організації моніторингу рисі і ведмеда в Білорусі, їх конкуренції з людиною (І. ЗЕНИНА), генетичній структурі популяції вовка в Біловежі (W. JEDRZEJEWSKI), історії досліджень хижих в Україні (Л. ШЕВЧЕНКО).

Третя, заключна сесія була присвячена таким темам: особливості репродуктивної біології білогрудого ведмеда в умовах Київського зоопарку (В. ТИЩЕНКО), стан популяцій борсука в умовах заходу України (І. ДИКИЙ), зміни об'єму фауни родини Canidae України протягом ХХ століття (З. ПЕТРИВ). Велику увагу викликала доповідь про експеримент з реінтродукції і радіотелеметричного спостереження рисі в Кампіноському національному парку (Е. ОВАДОВСЬКА) та доповідь про обліки вовків на вабу (W. JEDRZEJEWSKI). Під час останньої доповіді було продемонстровано записи вовчих голосів та пояснено особливості вокалізації вовків різного соціального статусу і віку на прикладі унікальної імітації цих звуків автором доповіді, п. В. ЄДЖЕЄВСЬКИМ.

За “**круглим столом**”, що відбувся після цієї третьої сесії, зібрались фахівці, зацікавлені в розробці Національного плану дій з охорони та моніторингу великих хижих ссавців. Розглянуто питання про створення експертної групи з ініціатив у цій галузі і розроблено схему подальшої спільної діяльності у створенні Плану дій та внесенню змін в охоронний статус хижих ссавців (Червона книга України) стосовно ведмеда, корсака та борсука. Запропоновано найближчим часом підготувати відповідні документи і надрукувати їх в Бюлетені УТТ “*Novitates Theriologicae*”. (В цьому випуску “NT” представлено обґрунтування змін охоронного статусу ведмеда та борсука).

Екскурсії. Учасники семінару пройшли заповідними стежками і ознайомились з особливостями поліських лісів і боліт. Організатори екскурсії передбачили вихід групи до місць відпочинку та полювання вовків. Екскурсанти мали змогу ознайомитись з особливостями просторових переміщень вовків, слідами їх життєдіяльності, особливостями визначення індивідуумів за відбитками лап тощо.

Інформаційний ярмарок, традиційна акція теріологічних шкіл, відбувся в останній день роботи. Кожний учасник зібрання по колу розповів про головні події, що відбулись чи відбудуться в теріологічному житті, про нові конференції, видання, програми, проекти тощо. Було представлено звіт про III Міжнародну конференцію по кажанах Карпатського регіону і про вихід у світ “Вісника Київського зоопарку” (В. Тищенко), Ніжинську Школу-семінар з детекторних обліків кажанів та новий “Визначник кажанів підземних порожнин” (І. Загороднюк), представлено звіт про міжнародний семінар в Кракові, присвячений створенню Атласу кажанів Карпат (Л. Годлієвська), запропоновано огляд матеріалів VIII Всепольської теріологічної конференції, що проходила у вересні 2000 р. у Любліні (І. Дикий), повідомлено про конференцію з охорони біорізноманіття Полісся, заплановану на січень 2001 р. (І. Загороднюк), міжнародні програми по збереженню видів хребетних тварин та їх фінансування (В. Домашлінець) та про черговий випуск “Заповідної справи в Україні” (Н. Ружленко).

Подяка. Від імені учасників семінару висловлюємо щирю подяку директору Поліського природного заповідника Сергію Жилі та його колегам по заповіднику, зокрема, Григорію Бумару за прекрасну організацію семінару і забезпечення добрих робочих і побутових умов всім 50 учасникам Школи-семінару. Дякуємо всім учасникам семінару за активну участь у його роботі.

Ігор ЗАГОРДНЮК та Марина ШКВИРЯ

